

Hållbar utveckling i textilslöjden

Ett förhållningssätt i tiden

Caroline Rooth
Vt 2017
Examensarbete, 15 hp
Ämneslärarprogrammet år 7-9
Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet

Sammanfattning

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur textillärarna har förhållit sig till hållbar utveckling i sin undervisning och hur de har implementerat tankesättet i sitt dagliga arbete. Frågeställningarna i studien har varit: Hur arbetar textillärare med hållbar utveckling i sin undervisning och hur upplever lärarna elevernas intresse för hållbar utveckling. Studien har belyst hållbar utveckling både ur ett ekonomiskt, socialt och ur ett ekologiskt perspektiv. I studien har presenterats vad läroplanen i skolan säger om hållbar utveckling. Studien har baserats på kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med sex textillärare som arbetar med årskurserna 3-9 i grundskolan. Intervjuresultatet har bidragit bland annat till kunskap om hur textillärarna har arbetat med hållbar utveckling i undervisningen och vilka arbetsmetoder de har använt sig av i ämnet. Det viktigaste som har kommit fram genom intervjuerna har varit att de flesta textillärarna har varit positivt inställda till att arbeta med hållbar utveckling, och att de har med det som ett perspektiv i sitt arbete. Något som har visat sig i studien har varit att överlag har textillärarna tänkt på återbruk när de har tänkt på hållbar utveckling i textilslöjden. Några av informanterna har nämnt att hållbar utveckling handlar om att man ska vara rädd om jordens resurser. För att lärarna skulle kunna ha med ett miljötänk i sin undervisning har det varit viktigt för dem att de har känt sig förtrogna med de olika dimensionerna inom hållbar utveckling för att på så sätt kunna omsätta detta och skapa intresse och hopp hos eleverna.

Sökord: Återbruk, Jordens resurser, Miljötänk

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Syfte och frågeställningar.....	6
Bakgrund	7
Hållbar utveckling	7
<i>Hållbar utveckling ur ett ekonomiskt perspektiv</i>	<i>7</i>
<i>Hållbar utveckling ur ett socialt perspektiv</i>	<i>7</i>
<i>Hållbar utveckling ur ett ekologiskt perspektiv.....</i>	<i>8</i>
Hållbar utveckling i skolan.....	8
Läroplanen om hållbar utveckling i skolan	10
Hållbar utveckling i textilslöjden	11
Återbruk i skolan.....	12
Tidigare forskning	12
Teori	14
Didaktik.....	14
Ramfaktorer.....	15
Metod	16
Datainsamlingsmetoder	16
Urval.....	17
Process.....	17
Analysmodell.....	18
Etik	18
Resultat.....	19
Lärarnas utbildning i ämnet hållbar utveckling.....	19
<i>Resultatanalys</i>	<i>20</i>
Lärarnas förhållningsätt och intresse för hållbar utveckling	20
<i>Resultatanalys</i>	<i>21</i>
Lärarnas tolkning och arbetsgång vad det gäller hållbar utveckling	22
<i>Återbruk.....</i>	<i>22</i>
<i>Lappa och laga.....</i>	<i>22</i>
<i>Kvalité och ursprung</i>	<i>23</i>
<i>Resultatanalys</i>	<i>23</i>
Svårigheter med att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden	23
<i>Resultatanalys</i>	<i>24</i>

Elevers intresse för att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden.....	24
<i>Resultatanalys</i>	25
Diskussion	25
Sammanfattning av mina frågeställningar och mitt syfte med denna studie	25
<i>Huvudresultat</i>	25
<i>Den utmärkande betydelsen av resultatet</i>	25
<i>Resultatet förhållandevis mot studiens frågor</i>	26
<i>Undantag till det generella mönstret</i>	26
<i>Min studie i relation till andra studier</i>	27
Metod	27
Slutord	28
Referenslista	29
Tryckta källor	29
Elektroniska källor	30

Inledning

Jag har sedan länge haft, och har, ett eget intresse av hållbar utveckling och jag arbetar till viss del med det i skolan. Mitt mål är att få in perspektivet i alla årskurser, i alla arbetsområde. Min farmor lagade och lappade, men gjorde även nya saker, oftast i stick- och virkteknikerna. Jag tyckte som barn att det var intressant att se när hon till exempel stickade färgglada raggsockor utav restgarner och den ena blev inte den andra lik. Idag lappar och lagar vi inte i samma utsträckning som farmor gjorde, men vi kanske så småningom är tvungna att återkomma till det, både av ekonomiska och miljömässiga anledningar. Innan jag började arbeta i skolan, i slöjdens värld, hade jag bara själv i praktiken jobbat med hållbar utveckling genom att till exempel lappa och laga mina söners alla trasiga jeans, eller som farmor – stickat strumpor och vantar av restgarner för att ha som uppskattade julklappar och födelsedagspresenter. Jag hade aldrig funderat på betydelsen av den teoretiska kunskapen om hållbar utveckling och hur man skulle kunna motivera och inspirera elever till ett sådant förhållningssätt till de material och de saker vi använder i skolan och i vardagen. Att översätta teorier till praktik med elever i åldrarna nio till sexton är en utmaning, lika svår som spännande och rolig. Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) är tydlig med målen vad det gäller hållbar utveckling. Lgr 11 säger att:

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling (Skolverket, 2011b:14).

Hållbar utveckling är, som jag skrev i examensarbetets rubrik, ett förhållningssätt som ligger i tiden och som ständigt är aktuellt. Begreppet är omdiskuterat, så vad betyder egentligen hållbar utveckling? Enligt *Slow Fashion- din guide till smart och hållbart mode* (Jennie Johansson & Johanna Nilsson, 2016) är hållbar utveckling ett begrepp som dels innebär att vi konsumenter måste förenkla saker och ting, att vara mer effektiva, och dels innebär begreppet nytänkande och ifrågasättande av grundläggande antagande. Detta förhållningssätt slog igenom i samband med Brundtlandrapporten 1987, på engelska ”*Our Common Future*”. Utredningen kom enligt Johansson och Nilsson (2016) till redan 1983, då FN konstaterade att den mänskliga miljön försämrades runt om i världen, och att miljön påfrestades allt mer, eftersom fler personer i världen konsumerade mer. Hållbar utveckling handlar, enligt Inger Björneloos (2007) uppfattning, utifrån den så kallade Brundtlandrapporten, om att långsiktigt bevara vattens, jordens och övriga ekosystems produktionsförmåga och att minska den negativa påverkan på naturen och människors hälsa.

I kursplanen för slöjd står det att:

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla kunskaper om färg, form, funktion och konstruktion och om hur dessa kunskaper kan kombineras med medvetna val av material och teknik (Skolverket, 2011b:213).

Det står också att:

Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla kunskaper om arbetsmiljö och säkerhetsfrågor, och om hur man väljer och hanterar material för att främja en hållbar utveckling (Skolverket, 2011b:213).

Ur ett ekonomiskt perspektiv skulle detta i praktiken, i textilslöjden, kunna betyda att eleverna ska lära sig att hushålla med material som att till exempel lära sig lägga ett mönster på tyget på bästa sätt för att det ska räcka till så mycket som möjligt, eller att ta reda på vilken kvalitet på tyget som är den bästa, för att den specifika produkten ska bli så hållbar som möjligt. Ur ett socialt perspektiv skulle det kunna innebära att man i textilslöjden informerar eleverna om de sociala förutsättningarna som finns i de länder som materialet de använder tillverkas i. Sett från en ekologisk sida kan man på textilslöjden gå igenom skillnaden på ekologisk och icke ekologiskt material och hur det har producerats.

Målet är att människans liv skall kunna genomlevas på en planet med begränsade resurser. Enligt Christel Persson och Torsten Persson, (2011) *Hållbar utveckling- människa, miljö och samhälle*, måste jordens resurser hushållas med på ett effektivt sätt, så att alla människors behov runt om i världen ska kunna uppfyllas. Författarna fortsätter med att säga att alla kan göra skillnad, genom att göra medvetna val, till exempel när det gäller att välja bra varor, och hur de har transporterats. Enligt en artikel i Dagens Industri nyligen lever och förbrukar vi svenskar som om vi hade 4,2 jordklot (Dagens Industri, 2017).

Enligt Myndigheten för Skolutveckling (2004) är hållbar utveckling inte ett eget skolämne, utan ett sätt att se på världen och dess resurser och ett perspektiv som ska genomsyra hela undervisningen, i alla ämnen. Det ska vara ett synsätt som lärarna ska använda för att välja innehåll och metod i sina respektive ämne. Hållbar utveckling ska kombineras med sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter på vårt samhälle. Dessutom ska det demokratiska perspektivet finnas med som en röd tråd, i alla ämnen, i alla årskurser.

Björneloo (2011) menar att undervisningen om hållbar utveckling bör vara ett genomgående tema i alla ämnen. Tankesättet ska finnas med och genomsyra all undervisning. Ett problem som uppstår i skolan, är att hållbar utveckling inte är ett eget ämne, utan det är upp till varje lärare att få med det i det vardagliga arbetet och att det vävs in i grundskolans alla olika ämnen. Detta i en redan fullspäckad läroplan (Björneloo, 2011).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur textillärare förhåller sig till hållbar utveckling i undervisningen och hur de implementerar tankesättet i sin dagliga verksamhet.

- Hur arbetar textillärare med hållbar utveckling i sin undervisning?
- Hur upplever lärarna elevernas intresse för hållbar utveckling?

Bakgrund

Här nedan presenteras litteratur kopplat till hållbar utveckling. Här finns också att läsa om vad läroplanen i skolan säger om hållbar utveckling. Hållbar utveckling i textilslöjden och återbruk i skolan är också ämnen som belyses. Jag har också tagit upp tidigare forskning som Annika Mannis avhandling *Känsla, förståelse och värdering- Elevers meningsskapande i skolaktiviteter om miljö- och hållbarhetsfrågor* (2015) dels Inger Björneloos avhandling *Innebörder av hållbar utveckling- En studie av lärares utsagor om undervisning* (2007).

Hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling lanserades i Brundtlandrapporten 1987. Där definierades det som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov (Johansson & Nilsson, 2016). Vi har gått från ett samhälle där vi tog hand om allt material och var rädda om våra resurser till ett samhälle där vi hellre köper nytt än att lappa och laga. Hållbar utveckling omfattar både sociala, ekologiska och ekonomiska frågeställningar och det är viktigt att dessa samverkar med varandra. Idag har vi ett stort miljöproblem som handlar om att vi överkonsumerar varor och att vår avfallshantering blir större och större. Vi måste alla, enligt Johansson och Nilsson (2016), hjälpas åt att tänka på och arbeta för en bättre miljö, för både djur och människor.

Hållbar utveckling ur ett ekonomiskt perspektiv

Ekonomisk tillväxt kan vi bara få genom utveckling. Den ekonomiska hållbarheten handlar bland annat om att vi måste hushålla med materiella och mänskliga resurser och detta måste ske på lång sikt. Om den ekonomiska tillväxten baseras på en produktion som inte är bra för miljön och hotar vårt ekosystem och dessutom sker på orimliga arbetsvillkor och ohälsa så är utvecklingen inte hållbar (SOU, Statens Offentliga Utredningar, 2004:104).

Ett exempel på hur ekonomisk hållbarhet kan se ut är att under slutet av 2010 och början av 2011 gick bomullspriset upp på rekordnivåer, omkring 20 kronor kilot. Det var översvämningar i länderna Kina, Pakistan och Australien som gjorde att tillverkningen minskade drastiskt. Bomullspriset sjönk igen 2012 men flera av modehusen gick med röda siffror. Bomullsproduktionen har inte vänt upp igen efter det, detta kallar man för ”peak cotton”, och man tror helt enkelt att det beror på att det inte finns mer mark att odla bomullen på. Bomullen är en extremt vattenkrävande gröda och trivs i öknar. Mycket av de befintliga markerna har förstörts. Den nu uttorkade Aralsjön i Centralasien och områden runt den är ett tydligt exempel (Moa Kärnstrand & Tobias Andersson Åkerblom, 2016).

Hållbar utveckling ur ett socialt perspektiv

Hållbar utveckling sett från det sociala perspektivet lyfter fram betydelsen av att resurser, makt och inflytande fördelas på ett jämlikt, rättvist och jämställt sätt, så att alla människor får

tillgång till social service och att individer känner trygghet och delaktighet. För att de grundläggande mänskliga behoven ska kunna uppfyllas måste vi bygga ett långsiktigt, stabilt och dynamiskt samhälle (SOU 2004:104).

Om vi ska fortsätta med bomullsodlingarna så kan vi ta Darryl D'Montes (2008) exempel om området Maharashtra som är en av Indiens bomullsbälte, där råder det djup kris. De stora förändringar som det Indiska jordbruket genomgår till följd av Världshandelsorganisationens liberaliseringar har lett till en våg av självmord bland bönderna, allra mest bomullsodlare. Enligt Vidarbha People's Action Group begick 540 bomullsodlare självmord mellan juni 2006 och juni 2007- mer än ett självmord per dag. Detta beror på i stor del av att bönderna inte kan betala tillbaka de banklån som de tagit för utsäde och andra kostsamma insatsvaror. Deras levnadslön är allt för låg för att kunna tillgodogöra familjernas behov. I området Vidarbha, Indien, ses bomullsodlingen som "dödens fält" eftersom de nya bomullssorterna, särskilt de genmodifierade, gör att odlarna hamnar i skuldfällor (D'Monte, 2008).

Hållbar utveckling ur ett ekologiskt perspektiv

Det ekologiska perspektivet handlar om att värna om ekosystemets tjänster och återhämtningsförmåga, vilka är en förutsättning för en långsiktig social välfärd och en ekonomisk utveckling. Vi människor är beroende av naturen och dess kretslopp både för vår livsuppehållande förmåga och som vår resursbas. Vi måste se till att ekosystemet inte utarmas. Det ekologiska perspektivet är en yttre gräns för kommande generationers ekonomi och hälsa (SOU 2004:104).

För att återkoppla till bomullsodlingen igen så står den för tre kilo koldioxid per kilo textil, för att sedan få bomullen att bli ett klädesplagg krävs ytterligare tolv kilo koldioxid. Den biten kommer vi inte åt genom att återvinna. Utöver växthusgasutsläppen från fabrikena har vi också utsläppen av kemikalier i samband med färgning, tvättning och beredning av plagg. 1969 förbjöds i Sverige många av utsläppen men de sker fortfarande i tillverkningsländerna. Vi har bara flyttat utsläppen, vi har inte förbättrat något. Det enda som har hänt är att vi konsumerar mycket, mycket mer idag (Kärnstrand & Andersson Åkerblom, 2016).

Hållbar utveckling i skolan

I läroplanskommittens betänkande *Skola för bildning* beskrivs fyra olika kunskapsformer; *fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet*. Dessa olika former av kunskap samverkar med varandra och utgör samtidigt varandras förutsättningar (Gunnar Lindström & Åke Pennlert, 2013:13).

Lindström och Pennlert (2013) menar att *faktakunskap* om till exempel hållbar utveckling betyder att ta reda på välgrundade fakta vad gäller ämnet. Saker och ting förhåller sig på ett visst sätt och lärarens uppdrag är att ta reda på hur de påverkar varandra. Nästa steg är att försöka få en *förståelse* för hållbar utveckling. Att fundera över och förstå vad hållbar

utveckling betyder och hur läraren kan få in det i sitt sammanhang, i detta fall textilslöjden. Förståelsen handlar enligt Lindström och Pennlert (2013) också om att kunna se ett samband. Därefter kommer *färdigheten*, det vill säga att utföra och arbeta mot, i detta fall, hållbar utveckling, både praktiskt och teoretiskt. Genom att eleven deltar i undervisningen i textilslöjden, lär hen sig om hur till exempel ett par jeans tillverkas och hur mycket vatten det går åt i tillverkningsprocessen, och eleven övar sig då i att handla omdömesgillt, med så kallat *förtrogenhet*. På det här sättet lär vi oss, och får erfarenheter som vi kan använda oss av på vår väg mot hållbar utveckling.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet (Skolverket, 2011b:10).

Myndigheten för skolutveckling (2004) menar att Svenska skolans riktlinjer i utbildningen ska verka för hållbar samhällsutveckling. Men det är också orimligt och odemokratiskt att försöka leverera bestämda lösningar på den hållbara utvecklingens problem, sett från skolans sida. Vad som istället är viktigt är att vi utbildar våra elever så att de har förmågan att hantera problematiken kring hållbar utveckling. De övergripande syftena med utbildning inom hållbar utveckling skulle då, enligt Myndigheten för skolutveckling, kunna formuleras som att eleverna i utbildningen:

- Ges en chans att orientera sig bland de olika uppfattningar som figurerar,
- tar till sig kunskaper och en estetisk medvetenhet för att kritiskt kunna värdera olika alternativ,
- utvecklar en förmåga att kunna handla utifrån det ställningstagande som görs, samt
- att de får upplevelser av att det är meningsfullt att engagera sig i frågor som rör hållbar utveckling (2004:17).

Dessutom menar Myndigheten för skolutveckling (2004) att lärarna inte ska se hållbar utveckling som ett nytt ämne, utan hållbar utveckling ska vara ett integrerat perspektiv som läggs på ett redan befintligt ämnesinnehåll i skolans alla ämnen. Då kan vi som lärare använda det som ett urvalsinstrument som kan hjälpa både lärare och elever att välja ett relevant innehåll i undervisningen. Vi lärare måste göra ett urval i undervisningen, för det finns inte möjlighet att behandla all den kunskap om världen som vår kultur har, enligt Myndigheten för skolutveckling (2004).

Björneloo (2011) skriver att utbildning är nyckeln till hållbar utveckling och lärande en förutsättning för att människor ska kunna hantera de utmaningar världen står inför. Ett stort och diffust ämne som inte tidigare har funnits med på skolagendan på detta sätt förutsätter att lärarna behöver göra sig en uppfattning om vad hållbar utveckling betyder. Det är skolans och lärarnas ansvar att skapa möjligheter för elever att lära. Det finns enligt Björneloo (2011) inga

traditioner från tidigare generationer att luta sig mot. Vi har mycket att lära och arbetet med hållbar utveckling är ett bygge som troligen aldrig blir färdigt.

Hållbar utveckling handlar om ansvar och solidaritet mellan generationer, folkgrupper och länder men också mellan kvinnor och män. Elever i dagens svenska skola är troligen mer globalt orienterade än någon tidigare generation i historien enligt Björneloo (2011). Många elever är idag födda i ett annat land än Sverige och uppvuxna med flera språk. Det är en trend bland ungdomar att vilja resa och se världen, vi har internet där man kan skaffa sig information om det mesta. Globaliseringen är dock inte bara positiv enligt Björneloo (2011). Den västerländska livsstilen tär på jordens resurser och bidrar till problem både för människor och vår miljö. Samtidigt som vi ska ge eleverna en framtidstro, en tro på att det finns möjlighet att förändra och bidra till att fler människor får ett bra liv, så är det en pedagogisk utmaning i att ge eleverna verktyg att förstå vad det innebär att 20 procent av världens befolkning använder 80 procent av världens samlade resurser. I dagens reviderade läroplaner framhålls det exempelvis att internationella och globala perspektiv bör genomsyra undervisningen i både förskola, grundskola och gymnasieskola (Björneloo, 2011).

Hållbar utveckling är ett begrepp som är svårt att definiera. Björneloo (2011) menar på att många lärare känner sig osäkra på arbetsområdet och för att eventuellt inte har tillräckliga kunskaper för att undervisa i det. Ambitionen hos lärare måste vara att försöka bidra med den kunskap de har i ämnet för att göra eleverna till goda medborgare som har kunskap och vilja att förändra de konsumtionsvanor vi har. Syftet med den pedagogiska verksamheten är klar menar Michael Uljens (2011), lärarnas roll är att visa eleverna vad som är målet och hur de på bästa sätt tar sig dit.

Det finns ett stort behov av vidareutbildning av verksamma lärare och en förbättrad utbildning för lärarstudenter, för att höja kunskapsnivån för hållbar utveckling. Detta är enligt FN och UNESCO den bästa investeringen ett land kan göra för att ta hand om sin miljö (Björneloo, 2011). Idag är många av världens länder beroende och involverade i varandra, och miljön är ett ständigt aktuellt samtalsämne, därför är det viktigt att skolorna förmedlar och lär eleverna om hållbar utveckling.

Läroplanen om hållbar utveckling i skolan

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet kan man läsa att skolans uppdrag är att:

Genom ett miljöperspektiv får eleverna de möjligheterna både för att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling (Skolverket, 2011b:9).

Enligt Lgr 11 är skolans mål att:

Varje elev visar respekt för och omsorg om såväl närmiljö som i ett vidare perspektiv och att det är skolans ansvar att varje elev efter årskurs 9 har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling (Skolverket, 2011b:12ff).

Inom ämnet slöjd ska eleverna även ges möjlighet att utveckla kunskaper om arbetsmiljö och säkerhetsfrågor och om hur man väljer och hanterar material för att främja en hållbar utveckling. Eleverna ska kunna välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets- och miljöaspekter. I kommentarmaterialet till kursplanen i slöjd står det att:

I kunskapsområdet ingår också mötet med olika materials ursprung och deras miljöpåverkan. När det gäller arbetet för ett hållbart samhälle kan slöjden bidra med både kunskap om ett miljömedvetet förhållningssätt samt om olika sätt att ta till vara och återbruka (Skolverket, 2011a:18).

I årskurs 1-3 ska eleverna utveckla kunskaper om några slöjdmaterials ursprung. Detta ska vara en grund till att i årskurs 4-6 kunna utveckla kunskaper om resurshushållning. Exempel på detta kan vara att man ska vara sparsam vid användningen av material, eller till exempel lappa och laga för att kunna återanvända dem. I årskurserna 7-9 får eleverna en vidgad materialkunskap genom att kursplanen lyfter fram olika material och hur de produceras utifrån ett hållbarhetsperspektiv. I dessa senare årskurser lägger man fokus på hur materialen har producerats och transporterats och hur det påverkar människor och miljö (Skolverket, 2011a). Kunskapskraven för årskurs 9 säger att: ”För betyget E ska eleven utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekten välja tillvägagångssätt och ge *enkla* motiveringar till sina val”. För betyget C ska eleven ”utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter välja tillvägagångssätt och ge *utvecklade* motiveringar till sina val”. För betyget A ska eleven ”utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter välja tillvägagångssätt och ge *välutvecklade* motiveringar till sina val” (Skolverket, 2011b:217f).

Hållbar utveckling i textilslöjden

Vad kan textilslöjdläraren göra för att inspirera och lära ut om hållbar utveckling? Människor idag blir allt rikare och kläder har blivit billigt. Detta har gjort att kunskapen om att ta hand om och lappa och laga håller på att dö ut. Det är lättare att köpa nytt än att både laga och lappa eller till och med att tvätta. Enligt Isabella Lövin kan man i *Grön Design* läsa om en chefredaktör som undrar varför vi ska tvätta när det är mycket lättare att köpa nytt (Lövin, 2008). Lövin ställer sig frågan hur många ungdomar det är idag som har kunskapen om hur man tar till vara på gamla textilier, hur man syr om, repar upp och stickar nytt, river trasor och gör mattor. Frågan om vad som händer om all denna kunskap som våra mor- och farföräldrar sitter på dör ut belyses. Enligt kursplanen ska eleverna i textilslöjden tränas i att bli mer miljömedvetna, samt på ett kreativt sätt lära sig att arbeta med återbruk och hållbar utveckling (Skolverket 2011b). I *Grön Design* (2008) kan man även läsa olika artiklar som handlar om hållbar utveckling och boken kan med fördel användas som diskussionsunderlag i

textilslöjden. Något eleverna behöver diskutera och lära sig i textilslöjden är materialkunskap och att eleverna blir medvetna om hur och var våra kläder tillverkas, och vad de består av för material och hur det materialet tillverkas.

Återbruk i skolan

Kajsa Borg och Lars Lindström (2008) menar att second hand och återbruk är något vi måste återvända till oftare eftersom vår konsumtion för närvarande överstiger det vårt jordklot kan producera. För att vår konsumtion ska vara miljömedveten och hållbar, krävs återbruk överallt i samhället. Enligt Borg och Lindström (2008) konsumerar vi stora mängder kläder i Sverige, till och med så mycket att det finns insamlingsorganisationer som inte vill ta hand om mer. 2005 köpte svenskarna kläder för drygt 64 miljarder kronor. Om vi blickar femtio år tillbaka i tiden, ägnade nästan varje kvinna några timmar i veckan med att lappa, laga och sy om. Ingenting slängdes, allt togs tillvara. Anna-Stina Lindén Ivarsson (2005) menar i boken *Do Redo – konsten att slakta en tröja* att det är dags att ompröva dagens slit och släng- mentalitet, och låta sig inspireras av tidigare generationers förhållningsätt till våra konsumtionsvanor. Borg och Lindström (2008) hävdar att om man tittar på modebranschen idag är det redan många som har anammat återbrukstanken. Ord som recycling, costumizing, second hand och vintage har blivit modebegrepp att räkna med.

Om man ser på skolans roll när det gäller återbruk står det i kommentarmaterialet till kursplanen i slöjd att det i:

Kunskapsområdet ska ingå ett möte mellan olika materials ursprung och deras miljöpåverkan. När det gäller arbetet för ett hållbart samhälle kan slöjden bidra med både kunskap om ett miljömedvetet förhållningssätt samt om olika sätt att ta till vara och återbruka (Skolverket 2011a:18).

Lindén Ivarsson, Brieditis och Evans (2005) menar i boken *Do Redo – konsten att slakta en tröja* att det finns flera olika anledningar till att återbruka. Författarna skriver om tre olika anledningar. För det första för att det är bra för miljön, för det andra att det är en möjlighet att på ett lätt sätt skaffa sig en egen stil och för det tredje att när man köper second hand så stödjer man en bra sak. Många second hand butiker drivs av hjälporganisationer, vars försäljningsöverskott går till behövande runt om i vårt land och i världen. Under den första delen av 1900- talet var det, som jag nämnt tidigare, en självklarhet att vårda och laga sina tillhörigheter. Förr lappade man tills det inte gick längre. Därefter använde man utslitna textilier till stoppning eller till tätning i huset (Linden Ivarsson, Brieditis & Evans, 2005).

Tidigare forskning

I Annika Mannis (2015) avhandling, *Känsla, förståelse och värdering- Elevers meningsskapande i skolaktiviteter om miljö- och hållbarhetsfrågor* vill hon sätta eleverna i centrum och undersöka om miljö- och hållbarhetsfrågor på ett naturligt sätt kan kopplas ihop med skolaktiviteter. Manni upplevde att hennes undervisning om miljö- och hållbarhetsfrågor inte liknade undervisningen som hon hade i de andra ämnen hon undervisade i. Dels för att

miljö- och hållbarhet inte är ett eget ämne och dels för att elevernas demokratiska deltagande i ämnet var så viktigt. Som nybliven lärare tyckte Manni (2015) att det viktigaste var att följa läroplanen och sina egna tankar om hur hon ville forma undervisningen. Idag efter ett antal år som lärare och med den erfarenhet det för med sig, så menar hon på att hon har lärt sig att lyssna på, och istället utgå ifrån sina elevers erfarenheter och behov för att på bästa sätt kunna skapa undervisning som känns meningsfull (Manni, 2015).

Mannis övergripande forskningsfråga är:

Hur erfar och skapar yngre elever mening i frågor om miljö och hållbar utveckling (Manni, 2015:63)?

Något hon har kommit fram till som är viktigt i elevers lärande om miljö- och hållbarhet är att de får en sambandsförståelse mellan ekologisk, ekonomisk och sociala aspekter i ämnet. Något annat som också är viktigt, är att när man undervisar barn och ungdomar i hållbarhets- och klimatfrågor så är det av stor betydelse att det inte blir för tungt för eleverna att bära utan att man försöker främja hopp i undervisningen. Manni tar också upp att forskning har kommit fram till att barn tydligt visar sina känslor i relation till frågor om miljö- och hållbarhetsfrågor. Hon menar på att tidigare studier klart visar att om elever får vistas i naturmiljöer så skapar det emotionella upplevelser och det bidrar i sin tur till bra värderingar av miljön (Manni 2015).

Det eleverna tog upp i Mannis (2015) studie, om hur de upplevde att de arbetade med miljö- och hållbarhetsfrågor i skolan, var att de hade olika arbetsområden som tog upp olika saker i ämnet, även aktiviteter i ämnet kom fram här. Ett av arbetsområdena de arbetade med var utrotningshotade djur och även miljöförstöring och gifter i Östersjön. Eleverna berättade också att de arbetade med ett slutet kretslopp i glasburk och att de på textilslöjden arbetade med återbruk. Resultatet på Mannis frågor var att eleverna visade mest komplex förståelse inom den ekologiska delen av miljö- och hållbarhetsfrågor. Minst förståelse hade eleverna när det handlade om den ekonomiska delen. Den sociala aspekten var den som visade mest emotionella uttryck (Manni, 2015).

I Björneloos (2007) avhandling *Innebörder av hållbar utveckling- En studie av lärares utsagor om undervisning* undersöker Björneloo hur lärarna lägger upp sitt arbete om hållbar utveckling i en redan fullspäckad kursplan och vad lärarna tycker är viktigt att eleverna får med sig. Hon ställer också frågan om det kanske är dags att ändra ämnesindelningen i skolan. Den rådande ämnesindelningen har funnits sedan början av förra seklet, så det kanske är dags för en förändring (Björneloo, 2007). Genom resultatet av studien hoppas hon att kunna vidga och förtydliga bilden av hur lärarna arbetar med hållbar utveckling i undervisningen, och att detta kan leda till en fortsatt diskussion om hur lärande för hållbar utveckling kan utvecklas. Björneloos huvudfråga i studien är: "Vilka innebörder av fenomenet hållbar utveckling kommer till uttryck i lärares beskrivningar av sin undervisning" (Björneloo, 2007:15)?

Lärarna i Björneloos (2007) studie ser sig som förebilder och de menar att det betyder mycket i undervisningen vad man som lärare själv har för inställning till hållbar utveckling. Björneloos uppfattning, genom att studera lärarnas berättelser om undervisning, är att lärarna

har en önskan om att vrida läraransvaret från *kunskap om världen* till *ansvar för världen* (Björneloo, 2007). Hon tar också upp att hon blev förvånad över mångfalden av sätt att undervisa om hållbar utveckling i skolan var så stor. Hon hade en föreställning om att undervisningen skulle handla om komposter, odlingar på skolgårdar, idéer om återbruk och ämnesstudier. Istället handlade det om sagobeskrivningar, rollspel, besök i forntidsbyar eller musikframträdande.

Begreppet hållbar utveckling har fått kritik från flera håll dels för att vara så stort och svårt att greppa runt och dels för sin otydlighet. Tanken är att iden om en hållbar framtid ska bli en verklighet för alla människor i världen och det kan ses, enligt Kofi Annan, som 2000-talets största utmaning (SOU 2004:104).

Teori

Här nedan presenteras teori kopplat till hållbar utveckling, dels genom didaktik och vad samarbetet mellan lärare, elev och innehållet betyder och dels genom olika ramfaktorer som kan påverka arbetet med hållbar utveckling i undervisningen.

Att arbeta med hållbar utveckling i undervisningen kräver både fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet inom ämnet. För att få våra elever att förstå allvaret som råder i världen men samtidigt kunna skänka hopp om att vi alla kan påverka, så kan man arbeta med Uljens (2011) didaktiska triangel som trycker på att samarbetet mellan lärare, elev och innehåll spelar stor roll för att nå resultat.

Didaktik

Kunskap och färdighet är viktigt och Lindström och Pennlert (2013) menar att kunskap fungerar som redskap för att vi ska vidga våra vyer i världen. Genom kunskaper vidgas vår kontaktyta med världen utanför oss och vår förståelsehorisont växer.

Uljens (2011) menar att i olika didaktiska modeller föredrar man olika tillvägagångssätt vad gäller utbildning. Något som spelar stor roll är samarbetet mellan läraren, eleven och innehållet, detta kan man se i Uljens ”didaktiska triangel” (2011). De tre grundpelarna, läraren, eleverna och innehållet och samarbete som blir däremellan påverkar elevernas inläring. Det undervisningsinnehåll läraren väljer och framställer ska eleven ta del av genom lärarens metodik och sin egen erfarenhet av ämnet. Interaktionen mellan läraren och eleven är en viktig framgångsfaktor, vilket också gör att lärarens retorik och sätt att framföra information, nya tankesätt och värderingar spelar stor roll för ett lyckat undervisningsresultat.

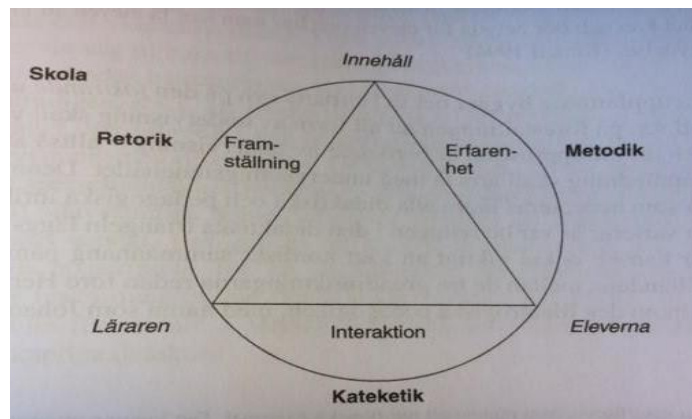

Bild 1. Den didaktiska triangeln. (Uljens, Michael. *Didaktik*. 2011:201).

Didaktik innebär kunskap om vad läraren ska tänka på i undervisningssituationer med eleverna, samt hur läraren dessutom måste se till ämnets innehåll och till elevernas erfarenheter och förutsättningar inom ämnet när hen planerar arbetsområden och lektioner.

Didaktik inom ämnet hållbar utveckling kan vara hur ämnesinnehållet hanteras praktiskt i undervisningen. Sett från lärarens håll gör hen en stor mängd val, och dessa didaktiska val som läraren ställs inför kan delas in i två principiellt olika slag. Det ena kan vara när eleven frågar: ”Hur gör jag nu?” Frågan kräver ett snabbt svar och läraren måste lita till sin kunskap och erfarenhet. Det andra slaget kan vara när läraren gör sin planering och ställs inför frågan: ”Vilka är mina alternativ?” Dessa två principer skulle kunna ses som möjliga utgångspunkter för att få igång en didaktisk reflektion och också en diskussion om hur man i praktiken kan utföra utbildning för hållbar utveckling (Myndigheten för skolutveckling, 2004).

Ramfaktorer

Ulf P Lundgren är forskare och har arbetat som Generaldirektör på Skolverket, han har i sin forskning utvecklat den så kallade ramfaktorteorin som man kan använda sig av när det gäller arbetet i klassrummet. En ramfaktor kan bland annat vara tid, personal, ekonomiska resurser, lokaler eller gruppstorlek. Varje ämne har en begränsad tid och det tar tid att lära sig något nytt. Lärare har också andra uppgifter förutom undervisning som de ska få in under skoldagen. Nya skolreformer och läraravtal lägger ofta fler arbetsuppgifter på lärarna. Personal är också en faktor som kan påverka undervisningen. För att få en bra kvalitet på undervisningen krävs det att det finns utbildad och engagerad personal, och för att kunna anställa dessa utbildade och engagerade lärare krävs det att kommunen har en bra ekonomi. Ekonomin ska också räcka till läromedel och utrustning som i sin tur påverkar undervisningen indirekt. Hur används skolans resurser - till vad, för vilka och i vilkas intresse? För att få till en bra skolmiljö finns det några faktorer som är viktiga som till exempel ventilation, bullerdämpning och att det finns en fungerande städning. En bra lärandemiljö är viktig för att kunna stimulera till en bra inläring. Här kan man dessutom titta på gruppstorleken som också kan påverka lärandet. Hur många minuter får den enskilde eleven av läraren på en lektion?

Hur många lektioner orkar en lärare med per vecka för att kunna göra ett engagerat och bra arbete (Lindström & Pennlert, 2013)?

Metod

Här nedan beskriver jag hur jag har gått tillväga, vilken metod jag använt mig av och hur urvalet gick till av mina informanter. Jag presenterar också hur proceduren gick till under arbetets gång och att jag har följt Vetenskapsrådets etiska principer.

Datainsamlingsmetoder

Jag har använt mig av kvalitativa intervjuer. Christer Stensmo (2002) menar att man genom intervju kan få en bild av den intervjuades upplevelse och erfarenheter. Det är inte säkert att en människa upplever en och samma händelse på samma sätt som en annan människa. Enligt Stensmo (2002) är upplevelser och erfarenheter personliga och subjektiva, och därför kan man inte säga att en upplevelse är rätt eller fel. Den kvalitativa intervjun, som använts, är lämpad för att ge insikt om personers erfarenheter och tankar kring ett särskilt område. Enligt Ulf Brinkkjaer och Marianne Höyen (2013) är värderingen av en kvalitativ forskning besvärligare än en värdering av kvantitativ forskning. Brinkkjaer och Höyen (2013) skriver också att:

Ett typiskt krav på vetenskap är att den bygger på empiri, det vill säga registrering av vad vi kan se, höra och känna (det vi förnimmer). En förutsättning för att sinneserfarenheterna ska vara intressanta är emellertid att vi hävdar att det finns ett sammanhang mellan våra förnimmelser och världen omkring oss – och det sammanhanget är en grunduppfattning som föregår själva förnimmelsen. På så sätt finns det ett sammanhang mellan uppfattningar om vad som finns (ontologi) och värderingar av hur vi når kunskap (epistemologi) (Brinkkjaer och Höyen, 2013:10).

Enligt Alan Bryman (2011) kan intervjuaren i en kvalitativ forskning ställa fler och nya frågor än de som finns med från början i frågeformuläret. Intervjuaren kan också variera ordningsföljden på frågorna. Detta tillåts däremot inte i kvantitativa studier, där man strävar efter en högre reliabilitet och validitet. Bryman (2011) menar också att kvalitativa intervjuer är bra om man vill ha mer uttömmande och detaljerade svar. Med kvantitativa intervjuer har intervjuaren siktet inställt på att få snabba svar, som sedan kan kodas och bearbetas.

En intervju kan vara strukturerad, ostrukturerad eller halvstrukturerad. Den strukturerade intervjun har färdiga frågor som är konstruerade i förväg, medan den ostrukturerade intervjun är en mer öppen form av intervju som inte följer en viss ordning och den halvstrukturerade intervjun har lite av både strukturerade frågor och mer öppna frågor i intervjun (Bryman, 2011). Jag har valt den kvalitativa halvstrukturerade intervjun för min undersökning. De övergripande frågorna har varit bestämda, men det har varit öppet för följdfrågor för att på så sätt få ut mesta möjliga av intervjun och för att de intervjuade ska ge så uttömmande svar som möjligt. Detta menar Bo Johansson och Per Olov Svedner (2010) är viktigt när det gäller kvalitativa intervjuer. Intervjufrågorna finns som bilaga nummer 1.

Urval

Mina intervjuer har jag gjort med sex textillärare som arbetar mot årskurs tre- nio och som är verksamma i ett län i södra Sverige. Det finns ett nätverk i det län jag arbetar i med textillärare som träffas en gång per termin och på så sätt fick jag tag i mina informanternas mejladresser. Urvalet av informanter har gjorts genom att jag har tagit kontakt via mejl med elva textillärare. Sex svarade och tackade ja. Av mina informanter var alla kvinnor, då det i Sverige finns mycket få manliga textilslöjdlärare.

L1 är utbildad textillärare och har arbetat med yrket över tio år. Hon utbildade sig i Linköping och undervisar även i historia och bild. L1 arbetar heltid och har bara slöjd på en skola.

L2 är också utbildad textillärare och gjorde sin utbildning i Göteborg. Hon tog sin examen 1990 och har alltså arbetat med textilslöjd i 27 år. Hon är även utbildad i matematik men undervisar inte i det just nu. Hon arbetar 60 % och enbart på en skola. L2 är även klassföreståndare för en klass 9.

L3 tog sin textillärarexamen 1985 i Uppsala. Hon har arbetat som textillärare i 32 år. 2010 utbildade hon även sig till matematiklärare. Då läste hon upp matematiken på lärarlyftet. L3 arbetar för närvarande 65 % och mestadels med slöjd. Hon arbetar bara på en skola.

L4 är utbildad lärare i matematik, No och bild och hade jobbat med det i några år när hon bestämde sig för att utbilda sig i textil och trä- metallslöjd. Idag utbildar hon i alla ämnena i en liten skola på glesbygden. Hon gjorde sin utbildning i Göteborg, jobbade heltid och pluggade på distans deltid. Hon arbetar idag heltid och på en skola.

L5 är lite yngre än de andra textillärarna och har haft sin textillärarexamen sedan 2010. Hon är även utbildad i matematik och undervisar också i det. Hon tog sin textilexamen i Linköping och matematikexamen i Växjö. Hon arbetar idag deltid och på en skola.

L6 gjorde sin textillärarutbildning i Göteborg. 1984 var hon klar. Hon har arbetat som textillärare i 33 år. Hon är även utbildad i bild genom lärarlyftet, men undervisar bra i slöjd just nu. Hon arbetar 96 % på en och samma skola.

Process

Alla informanter fick ett missivbrev av mig innan vår träff där jag presenterade mig själv och syftet med min studie. Jag skrev också hur många fasta frågor jag hade och att jag förväntade mig att det skulle bli följdfrågor och intressanta diskussioner, även hur lång tid jag trodde att intervjun skulle ta. Frågorna i denna studie har konstruerats med undersökningens syfte i fokus. Det är både öppna och stängda intervjufrågor, de flesta öppna med en avsikt att få följdfrågor och en diskussion.

Jag spelade in intervjun och samtidigt gjorde jag anteckningar, för att få med naturliga pauser efter varje svar. Naturliga pauser gör att den intervjuade ska kunna ges möjligheter att fortsätta och utveckla sitt svar (Johansson & Svedner, 1998). Alla informanter blev tillfrågade innan om det var ok att spela in intervjun. När man gör en kvalitativ intervju bör man helst

spela in den enligt Johansson och Svedner (1998) för att få med den intervjuades egna ord och formuleringar. Varje informant har intervjuats enskilt och fyra av dem intervjuades i slöjdsalen eller i lärarrummet på respektive skola och två blev intervjuade i sitt hem. Intervjufrågorna har ställts i samma ordning till alla informanter, men däremot har följdfrågorna sett olika ut beroende på vad de har svarat. Varje intervju tog mellan 40 och 50 minuter. Två av informanterna ville ha intervjufrågorna i förväg för att sätta sig in i vad studien skulle handla om och de andra fyra tyckte att det var ok att läsa frågorna när vi träffades.

Analysmodell

Under mina intervjuer tog jag anteckningar för att på så sätt få till de naturliga pauser som uppstår i samband med att man antecknar. Dessutom spelade jag in både mig själv, när jag ställde frågor, samt de svar som jag fick från mina respektive informanter. Efter intervjuerna transkriberade jag intervjusvaren och tolkade dem utifrån den hermeneutiska tolkningsläran. Detta innebär att jag har utgått från informanternas svar i det stora, för att sedan fördjupa mig i detaljer (Stensmo, 2002). Efter att jag tolkat och analyserat detaljerna i informantsvaren, har jag återgått till helheten med en fördjupad förståelse för informanternas erfarenheter och åsikter. Brinkkjaer och Höyen (2013) menar på att hermeneutiken används i förhållande som är subjektiva och därför med fördel kan användas när det är viktigt att förstå hur andra människor ser på saker och ting, vad de har för erfarenheter och upplevelser. Att tolka, förklara och översätta en text är hermeneutik. Inom hermeneutiken har man som mål att förstå hur saker och ting kommer till, men är samtidigt ett ideal som aldrig uppnås helt eftersom vi människor har olika syn och tolkning av vad som sker. Desto mer olika vi är, ju större blir tolkningsarbetet (Brinkkjaer & Höyen, 2013).

Etik

Den utbildningsvetenskapliga forskningen ska följa Vetenskapsrådets (2015) etiska principer. Denna princip består av fyra krav för att en studie ska svara upp mot individskydd i forskningen; Informationskravet, Samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet och Nyttjandekravet.

Informationskravet: Enligt Vetenskapsrådet (2015) ska forskaren informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. De skall då upplysas om att deltagandet är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan när de vill. Informationen skall omfatta alla de inslag i den aktuella undersökningen som rimligen kan tänkas påverka deras villighet att delta. Innan intervjuerna började informerade jag mina informanter genom ett missivbrev via mejl, om studiens syfte och att den är en del av min lärarutbildning. Jag berättade också att jag tänkte använda intervju som metod för att samla in information. Deltagarna får inte föras bakom ljuset vad gäller undersökningens syfte (Johansson & Svedner, 2010).

Samtyckeskravet: Vetenskapsrådet (2015) menar också att forskaren ska ha uppgiftslämnares och undersökningsdeltagares samtycke. Den som medverkar i en undersökning skall ha rätt att självständigt bestämma om, hur länge och på vilka villkor de skall delta. De ska kunna avbryta sin medverkan utan att detta medför negativa följder för dem. I sitt beslut att delta eller avbryta sin medverkan får inte undersökningsdeltagarna utsättas för otillbörlig påtryckning eller påverkan. Beroendeförhållanden bör heller inte föreligga mellan forskaren och tilltänkta undersökningsdeltagare eller uppgiftslämnare. Jag påpekade också för mina informanter att intervjun är helt frivillig och att jag uppskattade att de ställde upp. Informanterna fick också information om att de kunde avbryta intervjun när de ville, och i så fall skulle de inte vara rädda för några negativa konsekvenser. Informanternas samtycke fick jag sedan via telefon och då frågade jag också om de ville ha intervjufrågorna i förväg för att hinna tänka igenom ämnet.

Konfidentialitetskravet: Det tredje kravet som Vetenskapsrådet (2015) ställer är att alla deltagare i en undersökning, och alla svar, är konfidentiella och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Jag informerade mina informanter att resultatet av intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt och att de som personer inte kommer att kunna identifieras av utomstående. Jag har talat om för informanterna att jag i examensarbetet har gett dem namnen L1 till L6 och att deras respektive skolor inte kommer att namnges.

Nyttjandekravet: Det sista kravet Vetenskapsrådet (2015) har på forskare är att uppgifter om enskilda personer, insamlade för forskningsändamål, inte får användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. Uppgifter får heller inte användas för beslut eller åtgärder som påverkar den enskilde om inte den enskilde medger detta. I denna studie kommer det insamlade materialet endast att användas till studien och inte i något annat syfte. Detta informerade jag mina informanter tydligt om.

Resultat

I detta avsnitt redovisas det resultat som har framkommit när jag har tolkat intervjuerna. Jag har delat in resultatet i fem olika huvudområden, från utbildning, förhållningssätt och intresse, tolkning och arbetsgång, svårigheter med ämnet och elevernas intresse för ämnet hållbar utveckling.

Jag har benämnt de sex informanterna som L1, L2, L3, L4, L5 och L6. Informanternas benämning i studien är baserad på den turordning jag gjorde intervjuerna på.

Lärarnas utbildning i ämnet hållbar utveckling

Av de sex lärarna som jag intervjuade är det endast två som säger att de hade med hållbar utveckling i sin utbildning. Övriga fyra hade ingen kurs i hållbar utveckling under utbildningen.

L3 förklarar att ”Nej, det var ingen stor grej på 80-talet. Vi hade kemi på utbildningen och brände fibrer, det handlade inte om jordens resurser då”. L2 säger att ”Nej, inte under min utbildning 86-90. Det tror jag inte vi pratade om alls”, när jag ställde frågan: Har du fått någon utbildning i lärandet av hållbar utveckling, till exempel på lärarutbildningen eller någon annanstans?

L1 och L4 däremot, berättar att på sin lärarutbildning arbetade de med hållbar utveckling genom återbruk. L1 arbetade med lapptechnik, och efter det har hon gått på andra fortbildningskurser som har handlat om lapptechnik. L4, som gjorde sin slöjdläroinutbildning 2014 säger att kursledarna på utbildningen ”tryckte mycket på återbruk och de tryckte mycket hårt på hållbar utveckling, vi fick göra jättemycket med återvinning och återbruk”.

L5 säger att ”Vi hade inget särskilt om hållbar utveckling i utbildningen. Då hade inte nya läroplanen kommit. Vi hade materiallära, till exempel bomullstillverkningen”. L6 berättar att hållbar utveckling inte fanns med på hennes utbildning. Hon säger ” Där pratade vi mer om kemi. Hur det mer kemiskt var uppbyggt, textilkemi”.

Resultatanalys

Resultatet i min studie om lärarnas utbildning i ämnet hållbar utveckling visar tydligt att de som arbetat länge som textillärare inte har med någon utbildning i ämnet hållbar utveckling. Bland de som har den tidigare utbildningen, är det flera som säger att det mer handlade om kemi, textilkemi. Däremot, i de senare lärarutbildningarna, har hållbar utveckling varit ett naturligt inslag. Björneloo (2011) menar att utbildning är nyckeln till hållbar utveckling och lärande en förutsättning för att människor ska kunna hantera de utmaningar världen står inför. Björneloo (2011) skriver att det inte finns några traditioner från tidigare generationer att luta sig emot när det gäller att arbeta med hållbar utveckling. Hon menar också att vi har mycket att lära om lärandet i ämnet hållbar utveckling. I Mannis (2015) avhandling kan man läsa om att hon inte upplevde att undervisning om miljö- och hållbarhetsfrågor liknade den undervisning som hon bedrev i de övriga ämnena som hon hade i sin tjänst. Här menar jag att vi ser en stor brist i fortbildningen av lärare i ämnet hållbar utveckling.

Lärarnas förhållningsätt och intresse för hållbar utveckling

När jag frågar lärarna om hållbar utveckling är något som intresserar dem, svarar fem av sex att de tycker att det är intressant.

L1 berättar att hon är intresserad och skulle vilja ”göra om” mer och då menar hon kläder som hänger i garderoben och som inte används. Att göra om gamla kläder till nya. Hon upplever att det är inne med vintage nu och tror att det kommer att komma mer och mer. Hon tycker inte att hon kommit igång i den utsträckning som hon skulle vilja, i sin undervisning. Hon ser dock fram emot att det kanske kan bli mer återbruk framöver.

L2, L4 och L5 berättar att de har ett stort intresse för hållbar utveckling och de tycker att det är viktigt. L2 säger, på frågan om hållbar utveckling är något som intresserar henne:

Ja, mycket. Både privat och i skolan, men mest privat. Jag har inte fått in det i undervisningen så mycket som jag skulle vilja.

L4 säger också att ” De barnen jag undervisar nu är lite för små för att förstå ämnet. Vi får göra lite enklare saker”.

L6 har också ett intresse för hållbar utveckling, men hon tycker det är svårt att hitta miljövänliga kläder och material till salen.

Jag köper inte bara naturmaterial i kläder. När tillgången till miljövänligt material är så liten, är det svårt att ställa om materialet i salen. Man ställs inför ett övervägande .

L 3 är måttligt intresserad och tycker att ”man ibland nästan blir påtvingad, inte speciellt intressant. Inget jag grottar ner mig i”, men säger samtidigt att det är bra att visa film för att belysa vattenförbrukning och kemikalieanvändningen i en tillverkning.

Resultatanalys

Det finns ett intresse hos de flesta informanterna i ämnet hållbar utveckling, men de arbetar lite olika med det. Enligt Uljens (2011) didaktiska triangel är grundpelarna, läraren, eleven och innehållet och hur dessa samverkar viktigt i elevernas inläring. Då spelar det också stor roll vad läraren har för intresse i ämnet som hen undervisar i. Interaktionen mellan läraren och eleven är en viktig framgångsfaktor, vilket också gör att lärarens retorik och förhållningssätt påverkar lärandet i ämnet. Att läraren är påläst och vilka värderingar som framkommer spelar stor roll (Uljens, 2011). Har läraren ett intresse själv för hållbar utveckling så är det lättare att implementera det på eleverna.

Som man kan se i mitt resultat förhåller sig informanterna lite olika till begreppet hållbar utveckling. Mycket handlar om återbruk och att göra något nytt av något gammalt. Någon påpekar också att det är svårt att få tag på miljövänligt material och någon framhåller filmvisning som ett bra exempel för att lära om miljön.

En av informanterna påpekar dock att hon tycker att det är svårare att undervisa om hållbar utveckling i de lägre årskurserna. Här kan man ta hjälp av Skolverkets riktlinjer för de olika årskurserna kunskapskrav. Till exempel att i årskurs 1-3 ska de utveckla kunskaper om några slöjdmaterials ursprung, årskurs 4-6 ska arbeta med resurshållning och 7-9 arbetar med materialkunskap utifrån ett hållbarhetsperspektiv (Skolverket, 2011b).

Enligt Lgr 11 är skolans mål att varje elev ”visar respekt för och omsorg om såväl närmiljö som i ett vidare perspektiv” och att det är skolans ansvar att varje elev efter årskurs 9 ”har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling” (Skolverket, 2011b).

Lärarnas tolkning och arbetsgång vad det gäller hållbar utveckling

Återbruk

L1 förklarar att hon tar till vara på alla resttyger. Hon tycker att man ska vara rädd om materialet och respektera det. Något som hon brukar prata om inom hållbar utveckling är lappteknik och trasvirkning.

L2, L3 och L6 arbetar med hållbar utveckling i undervisningen. Då handlar det om att återbruka gamla kläder till nya kläder och att sy nya produkter av gamla kläder. L6 säger:

Jag är mån om att man ska upcyccla materialet. Det får inte bli nytt skräp. Det måste vara något med finesse.

L2 har erfarenhet av att ibland möta motstånd hos eleverna när det gäller att återbruka begagnade kläder och material:

De tycker att det är lite obehagligt att ta i secondhand-kläder om de inte är säkra på att det är tvättat. De är kanske lite för unga för att våga .

Lappa och laga

L3 säger att hon tänker konsumtion, när hon tänker hållbar utveckling, och förespråkar filmvisning för att hon tycker att det blir tydligt hur vi förbrukar när eleverna till exempel tittar på filmen ” Jag går hellre naken” från ABF Play. Hon berättar också att en elev tog med sig ett par byxor som hade hål på ett knä, de ville han sy om till shorts, vilket naturligtvis uppmuntrades.

L5 tycker att hållbar utveckling kommer in ganska naturligt i textilslöjden. Hon berättar att de har diskussioner om kläder och om att ärva kläder. De pratar också om att laga och förnya kläder och berättar att elever kan komma på rasten för att laga något som har gått sönder. De har ett så kallat Drop- in.

Vi pratar om att man kan laga kläder, förnya. Elever kan komma på rasten för att laga något som har gått sönder. Då får de själva vara med och försöka få ihop det. Att man ser att man inte behöver slänga för att man tappar en knapp.

L5 säger att det är viktigt att få eleverna medvetna om hur man ska leva för en hållbar värld och hur den så kallade ”slit- och slängmentaliteten” påverkar vårt klimat. L5 vill också få eleverna medvetna om att allt vi har omkring oss är det någon som har skapat. Frågan om vad vi själva kan påverka för att vi ska få en hållbar utveckling är viktig för henne att föra med eleverna? Hon säger ” Att man ska kunna laga sina egna kläder. Att man ska kunna byta dragkedja, laga småhål, bara för att ha gjort det en gång, alla har inte gjort det men för att visa att så här gör man”.

L4 tycker att ett tema på elevens val med lappa och laga vore bra.

Kvalité och ursprung

L1 berättar:

Vi pratar om tygernas kvalitet och att man inte ska handla syntetvaror, utan kvalitet som håller.

L1 tycker att det är viktigt att få igång diskussioner med eleverna. Att försöka medvetandegöra eleverna om olika materials ursprung och att skapa ett intresse för materials kvalitet och ursprung är något hon lägger stor vikt vid.

L4 brukar lyfta upp varifrån materialet som används i våra kläder och andra textilier kommer ifrån.

Resultatanalys

Johansson och Nilsson, (2016) menar att det är viktigt att eleverna får med sig både ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt perspektiv på till exempel klädtillverkningen. Lärarna som jag intervjuade pratade både om återbruk, lappa och laga, kvalitet och ursprung och detta kan man koppla ihop med det ekonomiska, sociala och ekologiska perspektivet som är viktigt i undervisningen av hållbar utveckling. Här kan lärarna påverka genom hur de lägger upp sitt arbete i textilslöjden. Informanterna har flera bra förslag på hur man kan arbeta med återbruk och second hand och enligt Borg och Lindström (2008) är det något vi måste återvända till eftersom vår konsumtion för närvarande överstiger det vårt jordklot klarar att producera.

Svårigheter med att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden

I det stora hela upplever inte lärarna i intervjun att det är några större svårigheter att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden.

L1 påpekar att det kan vara svårt att få eleverna att förstå att de måste ha respekt för materialet. Hon menar att de måste tänka på:

Hur de klipper i materialet. Man får inte göra snoddar på löpande band. Vika ihop tygerna snyggt när man lägger tillbaka.

L4 säger att ”det kan vara svårt att hitta bra praktiska uppgifter”, men säger också att ”man kan köra på tema och sen bygga på olika delar”.

L3 och L5 upplever också att det kan vara svårt att hitta material till återbruk. Att få ihop mängden material som behövs. L3 menar att ”man skulle behöva en uppsjö med material och grejer”. L5 har samma svårigheter som L3 vad det gäller att hitta bra material att använda till återbruk

Det svåraste med återbruk är att hitta material. Få ihop mängden. Då vill man inte köpa material, utan då vill man hitta eller få skänkt.

L6 tycker också att det kan vara svårt att hitta miljövänligt material. Det handlar både om en prisfråga och vad som finns i katalogerna vi handlar materialet ifrån.

Resultatanalys

I det stora hela upplever informanterna inte att det är några större svårigheter att arbeta med hållbar utveckling. Flera av dem tar upp betydelsen av material och vad de har att arbeta med. Enligt Lindström och Pennlert (2013) finns det olika ramfaktorer som påverkar hur undervisningen gestaltar sig, som egentligen inte läraren har någon kontroll på. I arbetet med hållbar utveckling och till exempel återbruk, kan ramfaktorn tid spela roll då läraren ska få in hållbar utveckling i undervisningen utan att det är ett eget ämne. En annan ramfaktor kan vara platsen. Det kräver plats att kunna förvara återbruksmaterial, och som en av informanterna påpekar är det viktigt att det ”blir något med finess, det får inte bli nytt skräp”. Samma informant menar också på att det inte rymmer inom hennes arbetstid att leta återbruksmaterial.

Elevers intresse för att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden

L1 och L2 tycker att elevers intresse för hållbar utveckling är ganska positiv. L2 tycker att jeans är ett tacksamt material att arbeta med men påpekar att eleverna är väldigt noggranna med att det måste vara tvättat innan de arbetar med materialet.

L3 upplever att det kan vara både positivt och negativt med att arbeta med hållbar utveckling. Positivt i den bemärkelsen att eleverna tycker att det är kul och kreativt. Negativt i den bemärkelse att de tycker att det är svårt att komma på vad de ska göra. En del låser sig. Men hon säger också att så är det ju med det mesta. Det finns båda sorter. Eleverna kan tycka att det är roligt när det växer fram under tiden. L5 tycker också att det är lite blandat. Ibland känns det positivt och ibland negativt att arbeta med hållbar utveckling med eleverna säger hon.

Många kan nog tycka att det är svårt. Lite konstlat. Vi som lärare måste visa mycket inspirationsmaterial. Visa bra produkter om vad det kan bli.

L5 säger också att det är viktigt med hållbara värderingar, ”att allt vi har omkring har någon skapat”. Att man tänker efter innan man köper något, ”sakars olika värden”. L4 arbetar med de yngre eleverna och tycker att det är positivt om hon kan blanda in drama och rekvisita. Men påtalar också att det är av stor vikt att hon talar om det på ett vettigt sätt och kanske leker in det för att de ska nappa på hennes idéer. Hon säger att ”det är viktigt hur hon som pedagog presenterar uppgiften”. Hon brukar arbeta med symboler och ord och då får de arbeta två och två. ”Det blir inte återbruk på samma sätt utan det blir ett annat sätt av skapande”. Det är positivt att prata om att vi måste vara snåla med materialet, det är viktigt i textilslöjden. Men

hon säger också att ”man inte får bli för inlåst på att det ska återbrukas för återbrukandets skull”.

Resultatanalys

Informanterna upplever mest att det är positivt från elevernas sida att arbeta med hållbar utveckling. I tidigare forskning skriver Björneloo (2007) att det betyder mycket vilken inställning lärarna har till hållbar utveckling. Ett par informanter påpekade också att det kunde vara svårt att få igång eleverna för att de inte visste vad de skulle göra. Björneloo (2007) däremot berättar att hon blev förvånad över mångfalden av sätt att undervisa i hållbar utveckling i skolan. Allt från sagobeskrivningar, rollspel, besök i forntidsbyar och musikframträdande. Det finns alltså en stor kreativitet bland lärarna enligt Björneloo. Jag upplever också att det finns, enligt min studie, en kreativitet och mångfald bland de lärare som jag intervjuade, även om de själva tyckte att det var svårt ibland, och att de ibland kände en viss osäkerhet i ämnet hållbar utveckling. En av mina informanter uttryckte att hon tyckte att det var viktigt att få eleverna att känna ett ansvar både för sin konsumtion och för miljön. Här kan jag se en likhet i Björneloos (2007) avhandling, där hon beskriver att lärarna har en önskan om att vrida läraransvaret från *kunskap om världen* till *ansvar för världen*.

Diskussion

Sammanfattning av mina frågeställningar och mitt syfte med denna studie

Här nedan kommer jag att tolka och sammanställa resultaten som kom fram genom de intervjuer jag gjorde med sex textillärare.

Huvudresultat

Resultaten visar att textillärarna arbetar med hållbar utveckling i sin undervisning. Förhållningssättet ser dock lite olika ut dem emellan. Något som alla lärarna arbetade med var återbruk, och jag upplever att lärarna kopplade hållbar utveckling med återbruk. Några av lärarna nämnde också att det var viktigt hur man tar hand om textilier och att vårda sina kläder. Det kom dessutom upp diskussioner om hur man lägger mönster på tyg för att det ska räcka till så mycket som möjligt. Lärarna hade också en intention om att medvetandegöra eleverna om kläders framställning och att hållbar utveckling kopplar ihop slöjden med samhället utanför. En annan faktor som jag tycker är viktig i min studie är att eleverna är positiva till ämnet hållbar utveckling, och då har vi kommit en bra bit på väg.

Den utmärkande betydelsen av resultatet

Klart är att de flesta av lärarna som jag intervjuade saknar utbildning eller fortbildning inom ämnet och därför upplever jag en viss osäkerhet från lärarnas sida, för vad som ska ingå i

hållbar utveckling i textilslöjden. FN och UNESCO menar på att det finns ett stort behov av vidareutbildning av verksamma lärare och en förbättrad utbildning för lärarstudenter när det gäller hållbar utveckling och att detta är den bästa investeringen ett land kan göra för att ta hand om sin miljö (Björneloo, 2011).

En annan utmärkande betydelse av resultatet är att mycket i undervisningen om hållbar utveckling i textilslöjden handlar om återbruk. Här är det nog mycket intresset som styr, och det hänger ihop, som jag nämnt tidigare att hållbar utveckling inte är ett eget ämne. Jag upplevde att flera av lärarna tyckte att det var det mest naturliga sättet att arbeta med hållbar utveckling i undervisningen, trots att återbruk kan påverkas av en del ramfaktorer som till exempel tid. En av lärarna som jag intervjuade hade både ett mål och en önskan om att kunna arbeta mer med återbruk, men menade på att det fanns inte en möjlighet att tiden för att samla på sig och leta återbruksmaterial skulle inrymmas i hennes arbetstid. Samma lärare påpekade också att en ramfaktor som platsen spelade stor roll. Salen var för liten och hon hade ingen plats för återbruksmaterial. Enligt Lindström och Pennlert (2013) är dessa externa ramfaktorer något som påverkar hur undervisningen gestaltar sig.

Resultatet förhållandevis mot studiens frågor

Jag upplever att jag har fått svar på de frågor som jag har i studien. Den ena var hur textillärarna arbetar med hållbar utveckling i sin undervisning, och som jag skrev innan så handlade det om några olika arbetsmetoder, men den största var ändå att mycket handlade om återbruk och att de flesta lärarna tyckte att det var lättare att arbeta med hållbar utveckling i de högre årskurserna. Den andra frågan handlade om hur lärarna upplever elevernas intresse för hållbar utveckling. I det stora hela upplevde lärarna att eleverna tyckte det var positivt att arbeta med hållbar utveckling. Någon lärare menade på att det ibland var svårt att veta vad de skulle göra till exempel med återbruk och att en del elever kunde låsa sig eftersom det inte fanns en klar uppgift. Flera av lärarna påpekade att eleverna var lite skeptiska till att arbeta med till exempel använda kläder och att frågan om det var tvättat ofta kom upp. Här kan jag se likheter med arbetsområdet återbruk av jeans som jag själv arbetar med i årskurs åtta. Eleverna vill inte ta i jeansen om de inte är försäkrade om att de är tvättade först.

Undantag till det generella mönstret

Jag upplever att det generella mönstret i den här studien är återbruk, ett undantag till det var en av lärarna som arbetade med både återbruk, drama och rekvisita. Hon tyckte att det var lättare att leka in det för att eleverna skulle nappa på hennes idéer. Förklaringen till detta skulle jag vilja se som att just den läraren arbetade med de lägre årskurserna och att hon arbetade på glesbygdskola och undervisade i många olika ämnen där hon kunde få ihop en samundervisning ämnen emellan. Hon påpekade också vikten av att hur hon som pedagog presenterade uppgiften spelade stor roll för elevernas engagemang i ämnet hållbar utveckling.

Här kan man se ett samband med det som Björneloo (2007) skriver att det betyder mycket vilken inställning lärarna har till ämnet för att det ska bli en framgång. Björneloo (2007) menar också på att hon blev förvånad över mångfalden av sätt det fanns att undervisa på inom hållbar utveckling. Allt från sagobeskrivningar, rollspel, besök i forntidsbyar och musikframträdande.

Min studie i relation till andra studier

Jag har läst andra examensarbeten som handlar om hållbar utveckling för att kunna jämföra mina resultat med andras resultat. Finns det likheter eller olikheter? I Sara Björnes (2008) examensarbete, *En hållbar utveckling inom textilslöjden*, hittar jag både likheter och olikheter. Hon har använt sig av kvalitativa intervjuer precis som jag. Hon har intervjuat tre textillärare, jag har intervjuat sex textillärare. Skillnaden med hennes arbete är att hon även har använt sig av litteraturstudier vilket jag inte har. Likheterna med våra studier är att vi båda kommit fram till att den vanligaste arbetsformen bland textillärarna var att arbeta med återbruk av textilier på det ena eller andra sättet. Även att textillärarna tyckte det var viktigt att medvetandegöra eleverna om hur kläder tillverkades och hur man vårda sina textilier på bästa sätt. Björnes (2008) informanter påpekade också att filmvisning kunde vara bra för att stimulera eleverna, och det påpekade flera av mina informanter också. Det var flera som använde filmvisning som en metod för att få igång en diskussion i klassen.

Resultaten av min studie visar att det finns ett intresse både hos lärare och elever för att arbeta med hållbar utveckling, men också att behovet av fortbildning inom ämnet är stort. Lärarna förhåller sig till hållbar utveckling på lite olika sätt men jag kan konstatera att det finns ett starkt samband mellan hållbar utveckling och återbruk. Jag upplever också att de flesta av lärarna ville få in de olika aspekterna, ekonomi, ekologi och socialt i sin undervisning av hållbar utveckling. Några arbetade redan med, i alla fall det sociala, genom att titta på filmvisning om hur till exempel tillverkningen påverkade miljön och hur arbetsförhållandena ser ut i tillverkningsländerna. Här upplevde jag ett visst trevande och en osäkerhet. Man kan konstatera att fortbildning är viktigt och kanske en översyn av läroplanen. En fråga som känns relevant är om hållbar utveckling kanske skulle bli ett eget ämne.

Metod

För att få fram ännu mer fakta och ett bredare resultat hade det varit intressant att även intervjua elever. I min studie är det lärarna som har svarat om hur de upplever elevernas intresse för hållbar utveckling.

Jag har använt mig av både öppna och stängda frågor i min studie, men jag räknade med att det skulle bli följdfrågor och diskussioner som i sin tur gjorde att jag fick uttömmande och detaljerade svar. Bryman (2011) menar att i en kvalitativ forskning har intervjuaren möjlighet att ställa fler och följdfrågor på svaren. Detta har man inte om man gör en kvantitativ intervju, då är man mer ute efter snabba svar som man direkt kan bearbeta och koda. Skulle jag göra

om min studie idag, skulle jag göra ett par pilotstudier för att lättare kunna se hur frågorna fungerar på tilltänkta informanter. Att göra en pilotstudie var min intention från början, men min kollega som var tänkt för pilotstudien fick förhinder. Under intervjuerna märkte jag att informanterna tyckte att min sista fråga var svår. Då endast två av lärarna ville ha frågorna i förskott, för att hinna tänka igenom ämnet, skulle jag istället sett till att alla informanter fått frågorna en tid innan för att ha fått igång en tankeprocess om hållbar utveckling.

En tanke som har slagit mig under vägen i detta arbete är att jag också skulle vilja haft med trä-och metallslöjden, att jag inte bara intervjuade textilslöjdlärare. Dels för att slöjd är ett ämne idag och dels för att det skulle vara intressant att se hur andra slöjdlärare arbetar för att få till en samslöjd mellan arterna.

Slutord

Det grundläggande syftet med ett examensarbete är enligt Johansson och Svedner (2010) att jag som lärare ska kunna fortsätta att utveckla mig och att jag förhoppningsvis har tagit någon lärdom i det jag har forskat i. Att mitt examensarbete just skulle komma att handla om hållbar utveckling, beror på som jag har skrivit tidigare i uppsatsen, att jag har ett eget engagemang och en nyfikenhet på hur jag ska kunna få in ämnet i alla årskurser jag undervisar i. Min studie har ytterligare öppnat upp mina ögon för hur viktigt det är att vi arbetar och vidareutvecklar detta ämne inom slöjden. Att det inte bara innebär en dimension utan att man arbetar både utifrån ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt perspektiv. Som en av mina informanter sa:

Det finns inget negativt. Att arbeta med hållbar utveckling gör det så meningsfullt. Det kopplar ihop slöjden med samhället utanför. Allting som kopplar ihop slöjden med samhället utanför är bra. Detta är en dimension som ytterligare motiverar eleverna.

Jag känner att jag kan ta med mig mycket från denna studie till arbetet med eleverna i textilslöjden. Både tips på arbetsområden, produkter att göra och också att jag kommer se över de material jag arbetar med i textilslöjden. Jag blev inspirerad av en av informanterna som hade en dröm om att kunna ha ett skåp med återbruksmaterial. Jag har redan en del återbruksmaterial, som till exempel jeans och gamla broderier, men inför nästa läsår ska jag försöka få ihop lite mer olika saker och presentera det på ett nytt sätt för eleverna. Det känns roligt och spännande och jag ser fram emot mer arbete om hållbar utveckling. Det spelar stor roll, som Björneloo (2007) säger, att det betyder mycket i undervisningen vad läraren själv har för inställning till hållbar utveckling.

Referenslista

Tryckta källor

Björne, Sara (2008). *En hållbar utveckling inom textilslöjd*. Examensarbete 15 hp. Umeå: Institutionen för Estetiska ämnen.

Björneloo, Inger (2011). *Hållbar utveckling- att undervisa utifrån helheter och sammanhang*. Stockholm: Liber AB.

Björneloo, Inger (2007). *Innebörder av hållbar utveckling, en studie om lärares utsagor om undervisning*. Göteborg: Acta.

Borg, Kajsa & Lindström, Lars (2008). *Slöjda för livet – om pedagogisk slöjd*. Kristianstad: Författarna och Lärarförbundets Förlag.

Brinkkjaer, Ulf & Höyen, Marianne (2013). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. 2., rev. Uppl.* Malmö: Liber.

D'Monte, Darryl (2008). *Grön design- Bomull på liv och död*. Stockholm: Naturskyddsföreningens temabok Alfa Print.

Hermere'n, Göran (red.) (2011). *God forskningssed*. Elektronisk resurs. Stockholm. Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed>

Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (1998). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Författarna och Kunskapsföretaget.

Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2010). *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB.

Johansson, Jennie & Nilsson, Johanna (2016). *Slow Fashion- Din guide till smart och hållbart mode*. Stockholm: Ordfront förlag.

Kärnstrand, Moa & Andersson Åkerblom, Tobias (2016). *Modeslavar, Den globala jakten på billigare kläder*. Stockholm: Leopard förlag.

Lindèn Ivarsson, Anna-Stina, Brieditis, Katarina & Evans, Katarina (2005). *Do Redo- konsten att slakta en tröja*. Stockholm: Alfabeta bokförlag AB.

Lindström, Gunnar & Pennlert, Lars Åke (2013). *Undervisning i teori och praktik- en introduktion i didaktik*. 5:e upplagan, Umeå: Fundo förlag AB.

Lövin, Isabella (2008). *Grön design- Lönsam återvinning*. Naturskyddsföreningens temabok Stockholm: Alfa Print.

Manni, Annika (2015). *Känsla, förståelse och värdering – Elevernas meningsskapande i skolaktiviteter om miljö- och hållbarhetsfrågor*. Umeå: Institutionen för naturvetenskapernas och matematikens didaktik.

Myndigheten för skolutveckling (2004). *Hållbar utveckling i praktiken - så gjorde vi på vår skola*. Stockholm: Liber Distribution.

Persson Christel & Persson Torsten (2011). *Hållbar utveckling, människa, miljö och samhälle*. Lund: Författarna och Studentlitteratur.

Skolverket (2011a). *Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd*. 2011 Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2011b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. 2011 Stockholm: Fritzes.

Stensmo, Christer (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare – en introduktion*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Uljens, Michael (2011). *Didaktik*. Lund: Författarna och Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Dagens Industri (2017) <http://www.dn.se/ekonomi/global-utveckling/wwf-svenskarna-behover-42-jordklot/>

Hämtad: 2017-02-27

SOU 2004:104. *Att lära för hållbar utveckling*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
<http://www.regeringen.se/contentassets/09ac8f7b0f9d402395ff95af1f6eb7cf/att-lara-for-hallbar-utveckling-sou-2004104>

Hämtad: 2017-02-26

Vetenskapsrådet (2015) *God forskningssed* <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Hämtad: 2017-03-31

Bilaga 1 Intervjufrågor

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat som textillärare?
2. Undervisar du i fler ämnen? I så fall vilka?
3. Vilka årskurser undervisar du i?
4. Vart gick du din textilläraryr utbildning?
5. Arbetar du deltid eller heltid?
6. Arbetar du på flera skolor?
7. Hur tolkar du ämnet hållbar utveckling utifrån läroplanen?
8. Arbetar du med hållbar utveckling i textilslöjden?
9. Är hållbar utveckling något som intresserar dig?
10. Har du fått någon utbildning i lärandet av hållbar utveckling? T.ex. på lärarutbildningen eller någon annanstans?
11. Hur arbetar du med hållbar utveckling i slöjden?
12. Har du några tankar om hur du skulle vilja utveckla ditt arbete inom hållbar utveckling i textilslöjden?
13. Har du stött på några problem eller svårigheter med att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden?
14. Vad tycker du är positivt med att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden?
15. Vad tycker du är negativt med att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden?
16. Hur upplever du elevernas intresse för att arbeta med hållbar utveckling i textilslöjden? Positiv, negativ?
17. Är det något annat du skulle vilja få fram som handlar om hållbar utveckling som vi inte har tagit upp?

Bilaga 2, Missivbrev

Missivbrev

Hej!

Mitt namn är Caroline Rooth och jag läser till textillärare på Umeå Universitet. Jag läser nu sista terminen och håller på att skriva mitt examensarbete. Mitt examensarbete kommer att handla om hållbar utveckling i undervisningen.

Syftet med detta arbete är att undersöka hur textillärare arbetar och förhåller sig till hållbar utveckling i undervisningen. Jag vill ta reda på om textillärare arbetar med hållbar utveckling och i så fall hur de får med det i undervisningen. Jag vill också ta reda om textillärare upplever att eleverna är intresserade av hållbar utveckling.

Jag har fördjupat mig i litteratur och forskning kring det aktuella ämnet men har också för avsikt att ta hjälp av er verksamma textillärare genom att göra intervjuer med er.

Intervjun kommer att bestå av ca 17 frågor och min förhoppning är att vi kommer få ett givande samtal och en intressant diskussion. Jag räknar med att intervjun tar mellan 30 och 45 minuter.

Vid intervjun kommer jag att ta hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och du kan när som helst avbryta intervjun och därmed ditt deltagande. Allt kommer att behandlas konfidentiellt och resultatet kommer enbart att användas i forskningsändamål.

Är det något ni undrar över är ni välkomna att höra av er till mig eller min handledare.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Caroline Rooth nina.rooth@hotmail.com

Handledare: Lotta Lundstedt lotta.lundstedt@umu.se